

Sommaren då Swedenborg drog en flotta över land

Berättelse

En ung man med ett rykte

I dag minns många Emanuel Swedenborg som den gåtfulle mannen som hävdade att han kunde tala med änglar. Men den sidan av hans liv hörde till hans ålderdom. Sommaren 1718 var han bara omkring 30 år gammal, och det fanns inga syner och inga andliga världar i hans liv ännu. Han var en ung, lovande naturvetenskapsman med ett växande rykte: en man som var skicklig på matematik, mekanik och praktiska maskiner. Just den sommaren skulle han få vara med om en av de mest häpnadsväckande ingenjörsochbedrifterna i Sveriges historia.

Ett omöjligt problem

Sverige låg i krig, och kung Karl XII hade bestämt sig för att anfälla den starka norska fästningen Fredriksten nära Halden. För att lyckas behövde han föra fram krigsskepp till fjorden vid fästningen. Men där fanns ett allvarligt hinder: en fientlig flotta kontrollerade inloppet från havet, vilket gjorde att de svenska skeppen inte kunde ta sig fram sjövägen. De flesta skulle ha gett upp planen. Karl XII gjorde tvärtom – han bestämde att skeppen helt enkelt skulle flyttas över land i stället.

Tanken var lika enkel att uttala som svår att genomföra. En hel grupp farkoster, sammanlagt omkring tolv stycken – galärer, mindre skärbåtar och slupar – skulle släpas ungefär 25 kilometer över torr mark, från trakten kring Strömstad till en fjord längre in. På vägen låg skog, berg och blöta myrar. De största skeppen vägde upp till 30 ton.

Polhem och hans elev

För att lösa detta vände sig kungen till sin skickligaste tekniker, ingenjören Christopher Polhem. Polhem hade i sin tur med sig sin unge vän och elev Emanuel Swedenborg, som blivit en av hans närmaste medarbetare. De två delade en djup fascination för hur saker fungerar, och de hade tidigare arbetat tillsammans med slussar, gruvor och andra tekniska projekt. Nu fick de i uppdrag att räkna ut hur man flyttar ett tungt skepp där det inte finns en droppe vatten. Det var ett rent praktiskt problem, men det krävde noggrann planering, kunskap om krafter och tyngd och en stor portion uppfinningsrikedom – precis sådant som Swedenborg älskade.

Två månaders kamp

Arbetet inleddes den 26 juni 1718. Omkring 800 soldater sattes i arbete. De byggde i praktiken en väg av stockar tvärs över landskapet. Stockarna lades som rullar på marken och smörjdes in med fett så att de blev hala. Med hjälp av rep, block och dragdjur drogs skeppen sedan framåt, sakta och tungt, ofta bara en liten bit i taget. Varje uppförsbacke och varje myr var en ny strid mot tyngdkraften. Det var ett slitsamt arbete som krävde uthållighet snarare än snabbhet, och det tog nästan två månader innan farkosterna äntligen nådde fram till vattnet på andra sidan.

För Swedenborg blev sommaren en bekräftelse på en idé som följde honom genom hela livet: att naturen lyder bestämda lagar, och att den som förstår dessa lagar kan utföra sådant som andra anser vara omöjligt. Han var inte mannen som väntade på mirakel – han var mannen som räknade och planerade tills det omöjliga blev möjligt.

Ett spår som väntade i jorden

Med tiden glömdes den ovanliga vägen nästan helt bort. Men berättelsen visade sig vara helt sann. År 2024 undersökte arkeologer marken i området med markradar och hittade tydliga spår av den gamla transportvägen från 1718, bland annat rester efter de stockar som lagts ut för att bära skeppen. På så vis fick en nästan otrolig historia ett konkret bevis, mer än 300 år efter att den unge Swedenborg hjälpte till att dra en hel flotta över torra land.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
gåttfull	svår att förstå, hemlighetsfull
ett rykte	det som folk säger och tror om någon
lovande	någon som verkar kunna bli mycket bra
en bedrift	en stor och imponerande prestation
en fästning	en stark byggnad som man försvarar i krig
en flotta	en stor grupp krigsfartyg
ett inlopp	den öppning där man kommer in i en fjord eller hamn
sjövägen	på vattnet, med båt
en galär	ett långt krigsfartyg som drevs med åror
en slup	en mindre båt med segel
en myr	blöt och mjuk mark
en sluss	en anläggning som lyfter eller sänker båtar mellan vattennivåer
en rulle	här: en stock som något tungt kan rulla fram på
uthållighet	förmågan att hålla ut länge utan att ge upp
markradar	ett verktyg som kan "se" ner i marken utan att gräva

Läsförståelsefrågor

---

1. Varför var Swedenborg ännu inte känd för sina syner sommaren 1718?
  1. den sidan av hans liv hörde till hans ålderdom
  2. han hade inte börjat skriva böcker
  3. han bodde utomlands
2. Vad ville kung Karl XII göra?
  1. sluta fred med Danmark
  2. anfalla fästningen Fredriksten i Norge
  3. bygga en ny hamn i Strömstad
3. Varför kunde skeppen inte ta sig fram sjövägen?
  1. skeppen var trasiga
  2. en fientlig flotta kontrollerade inloppet från havet
  3. det var för lite vatten i fjorden
4. Vem tog Polhem med sig till uppdraget?
  1. sin unge elev Emanuel Swedenborg
  2. kungens livläkare
  3. en grupp danska ingenjörer
5. Hur byggde soldaterna en "väg" för skeppen?
  1. de göt en väg av sten och cement
  2. de lade stockar som rullar och smorde dem med fett
  3. de fyllde marken med vatten
6. Hur länge höll arbetet på?
  1. några dagar
  2. nästan två månader
  3. över ett år
7. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
  1. Omkring 800 soldater arbetade med transporten.
  2. De största skeppen vägde upp till 30 ton.
  3. Swedenborg var redan känd för sina änglasyners år 1718.
  4. Kung Karl XII deltog själv i att dra i repen.
8. Texten säger att Swedenborg "inte var mannen som väntade på mirakel". Förklara med egna ord vad som menas.
9. Vad sägs i texten passa just Swedenborgs sätt att tänka? Använd texten i ditt svar.

10. Varför är fyndet med markradar 2024 viktigt för den här berättelsen? Tolka med egna ord.

11. Vilken egenskap tror du var viktigast för att lyckas med detta arbete? Motivera ditt val.

Facit

1. a

2. b

3. b

4. a

5. b

6. b

7. 1. ja b) ja c) nej (texten säger att den sidan kom först på hans ålderdom) d) det står inte i texten

8. Exempel på svar: Det betyder att han inte satt och hoppades på att något övernaturligt skulle lösa problemet. I stället litade han på kunskap, beräkningar och hårt arbete för att göra det omöjliga möjligt.

9. Exempel på svar: Texten säger att uppgiften krävde noggrann planering, kunskap om krafter och tyngd och uppfinningsrikedom – precis sådant som Swedenborg älskade och var skicklig på.

10. Exempel på svar: Fyndet bevisar att den nästan otroliga historien verkligen hände, eftersom man hittade konkreta spår av vägen och stockarna i marken, mer än 300 år senare.

11. Exempel på svar: Olika svar är möjliga, till exempel uthållighet, kunskap eller samarbete. Eleven motiverar med stöd i texten, som betonar att arbetet var tungt, långt och krävde planering.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten visar Swedenborg som ung ingenjör i ett dramatiskt historiskt skeende och kompletterar porträttets bild av mystikern. Skrivet i preteritum – lämpligt för att öva tempus, bisatser och orsakssamband ("eftersom", "vilket gjorde att"). Tema: problemlösning, samarbete och hur vetenskap kan genomföra det till synes omöjliga. Knyt gärna an till källkritik: notera att forskningsfyndet 2024 bekräftar den gamla berättelsen.

Diskussionsfrågor

- Karl XII valde en lösning som de flesta hade avfärdat som omöjlig. När lönar det sig att tänka helt annorlunda?
- Vad krävs av en grupp människor för att klara ett mycket tungt och långt arbete tillsammans?

- Swedenborg litade på kunskap och planering i stället för tur eller mirakel. Hur viktig är planering i ditt eget liv eller arbete?
- **Skriv (4 meningar):** Beskriv ett stort arbete eller projekt som du känner till, där många människor måste samarbeta. Förklara vad som gjorde det svårt.

Källor och faktagranskning

- Wikipedia: Emanuel Swedenborg – https://sv.wikipedia.org/wiki/Emanuel_Swedenborg
- Nationalencyklopedin (NE.se): Emanuel Swedenborg – <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/emanuel-swedenborg>
- Svenskt Biografiskt Lexikon: Emanuel Swedenborg – <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=34840>
- Encyclopaedia Britannica: Emanuel Swedenborg – <https://www.britannica.com/biography/Emanuel-Swedenborg>
- Tekniska museet: Emanuel Swedenborg – <https://www.tekniskamuseet.se/lar-dig-mer/svenska-uppfinnare/emanuel-swedenborg/>

Faktagranskad i juni 2026. Nyckelfakta: Emanuel Swedenborg föddes 29 januari 1688 i Stockholm och dog 29 mars 1772 i London. Far var biskopen Jesper Swedberg. Han studerade i Uppsala, arbetade vid Bergskollegium från 1716 och var en framstående naturvetenskapsman, uppfinnare och anatom. Från 1744–1745 genomgick han en religiös kris och ägnade resten av livet åt teologi; mest känd är boken "Himmel och helvete" (1758). Hans efterföljare bildade Nya kyrkan (Swedenborgarna). Hans kvarlevor fördes till Sverige och vilar i Uppsala domkyrka (omgravning 1908). Osäkerheter: somliga uppfinningar (flygmaskin, ubåt) är skisser/idéer, inte byggda föremål – texten formulerar detta som "ritade/skissade". Årtalet för omgravningen anges något olika i olika källor (1908 respektive 1910-talet).

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-12.